

ЗАРОСИЛО В. О.

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри правоохоронної
та антикорупційної діяльності
(Навчально-науковий інститут
права імені князя Володимира
Великого, Приватного акціонерного
товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління
персоналом»)

ПИНЯГА Р. О.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правоохоронної
та антикорупційної діяльності
(Навчально-науковий інститут
права імені князя Володимира
Великого, Приватного акціонерного
товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління
персоналом»)

КРУПСЬ В. Ю.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правоохоронної
та антикорупційної діяльності
(Навчально-науковий інститут
права імені князя Володимира
Великого, Приватного акціонерного
товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління
персоналом»)

УДК 342.8

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.3.2.78>

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ
У СФЕРІ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ ТА В КРАЇНАХ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ І НАПРЯМИ ЇХ ЗАПОБІГАННЯ**

У статті здійснено ґрунтовний порівняльний аналіз кримінальних правопорушень у сфері виборчих прав громадян в Україні та країнах Європейського Союзу. Автор досліджує специфіку складових складів виборчих правопорушень, їх класифікацію і прояви в умовах різних правових систем, зокрема кримінального законодавства України та європейських держав-членів. Визначено спільні риси та відмінності у підходах до кваліфікації виборчих правопорушень, а також вплив політичних, соціальних і культурних факторів на їх виникнення та поширення.

Окремий акцент зроблено на вивченні інструментів протидії та запобігання виборчих правопорушень, які застосовуються в країнах ЄС, з огляду на їх

ефективність та можливість адаптації в Україні. Розглянуто роль правоохоронних органів, судової влади та законодавчих реформ у створенні дієвих бар'єрів проти порушень виборчих прав, а також значущість превентивних заходів, включно з підвищенням правової свідомості громадян і забезпеченням прозорості виборчих процесів.

У статті також наголошено на важливості узгодження українського кримінального законодавства про виборчі права з європейськими нормами, що сприятиме посиленню захисту демократичних принципів та підвищенню довіри до виборчої системи. Результати дослідження можуть слугувати практичним орієнтиром для законодавців, працівників правоохоронних органів, науковців і практиків у сфері кримінального права і виборчого процесу, а також сприятимуть підвищенню ефективності заходів зі запобігання виборчих правопорушень в Україні.

Ключові слова: кримінальні правопорушення, виборчі права громадян, виборчі кримінальні правопорушення, порівняльний аналіз, міжнародне кримінальне право, Україна, країни Європейського Союзу, захист виборчих прав, превенція, правоохоронні механізми, кримінальне законодавство зарубіжних країн, виборчий процес, демократичні стандарти.

Zarosylo V. O., Pynyaha R. O., Krupei V. Yu. Comparative analysis of criminal offences in the sphere of electoral rights of citizens in Ukraine and in the countries of the European Union and directions of their prevention

The article provides a thorough comparative analysis of criminal offenses in the sphere of electoral rights of citizens in Ukraine and the countries of the European Union. The author examines the specifics of the components of electoral offenses, their classification and manifestations in the conditions of different legal systems, in particular the criminal legislation of Ukraine and the European member states. Common features and differences in approaches to the qualification of electoral offenses are identified, as well as the influence of political, social and cultural factors on their occurrence and spread.

A special emphasis is placed on the study of instruments for combating and preventing electoral offenses used in EU countries, taking into account their effectiveness and the possibility of adaptation in Ukraine. The role of law enforcement agencies, the judiciary and legislative reforms in creating effective barriers against violations of electoral rights is considered, as well as the importance of preventive measures, including raising citizens' legal awareness and ensuring the transparency of electoral processes.

The article also emphasizes the importance of harmonizing Ukrainian criminal legislation on electoral rights with European norms, which will contribute to strengthening the protection of democratic principles and increasing trust in the electoral system. The results of the study can serve as a practical guide for legislators, law enforcement officers, scholars and practitioners in the field of criminal law and the electoral process, and will also contribute to increasing the effectiveness of measures to prevent electoral violations in Ukraine.

Key words: criminal offenses, electoral rights of citizens, electoral criminal offenses, comparative analysis, international criminal law, Ukraine, European Union countries, protection of electoral rights, prevention, law enforcement mechanisms, criminal legislation of foreign countries, electoral process, democratic standards.

Постановка проблеми. Забезпечення належного захисту виборчих прав громадян є одним із ключових аспектів демократичного правового суспільства. Однак, незважаючи на наявність відповідного законодавства, проблема кримінальних правопорушень у сфері

виборчих прав залишається актуальною як в Україні, так і в країнах Європейського Союзу. Виборчі правопорушення негативно впливають на легітимність виборчого процесу, довіру громадян до інститутів влади та загалом на стабільність демократичних інститутів.

В Україні ця проблема посилюється соціально-політичними викликами, недостатньою законодавчою гармонізацією з європейськими стандартами та недостатньою ефективністю превентивних заходів. У країнах ЄС, маючи досвід більш розвинених механізмів захисту виборчих прав, можна виокремити ефективні підходи до запобігання кримінальних правопорушень у цій сфері. Таким чином постає важливе завдання: вивчення та порівняння кримінальних правопорушень у виборчій сфері в Україні та країнах ЄС для визначення суттєвих особливостей, проблем та шляхів удосконалення української системи превенції виборчих правопорушень.

Вирішення цієї проблеми має важливе значення для забезпечення прозорості, законності та справедливості виборчих процесів, що є запорукою демократичного розвитку держави.

Аналіз дослідження проблеми. Проблематика виборів в Україні протягом тривалого часу привертала увагу широкого кола українських і зарубіжних фахівців, у тому числі як правознавців, так і політологів. Серед українських науковців, що вивчали проблематику виборчого права, доцільно виокремити таких науковців, як П.П. Андрушко, С.Б. Гавриш, М.Й. Коржанський, П.С. Матишевський, В.О. Навроцький, В.Я. Тацій, М.І. Хавронюк, С.С. Яценко та ін.

Українські дослідники також вивчали питання виборчих прав громадян у державах Європейського Союзу. Зокрема, М.О. Саракуча розглядала окремі аспекти реалізації політичних прав громадян ЄС, а О.Я. Трагнюк дослідила правові механізми подолання “дефіциту демократії” в ЄС, зокрема на прикладі інституту громадянської законодавчої ініціативи.

Таким чином, існує широкий науковий доробок, який висвітлює як український, так і європейський досвід у сфері виборчого права, що надає можливість провести всебічне порівняльне дослідження кримінальних правопорушень у цій галузі та визначити ефективні напрями їх запобігання.

Метою дослідження є здійснення порівняльного аналізу кримінальних правопорушень у сфері виборчих прав громадян в Україні та країнах Європейського Союзу з визначенням особливостей їх кваліфікації, системи запобіжних заходів та механізмів протидії. Крім того, дослідження спрямоване на виявлення ефективних напрямів запобігання виборчих правопорушень із урахуванням європейського досвіду, щоб надалі адаптувати ці практики до українського правового поля.

Виклад основного матеріалу. Формування суверенної, демократичної та правової держави в Україні тісно пов’язане із забезпеченням і захистом основоположних прав і свобод громадян, серед яких ключове місце належить виборчим правам. Виборчі права є інструментом народного волевиявлення і засобом надання легітимності органам державної влади та місцевого самоврядування. Конституція України (стаття 5) визначає народ єдиним джерелом влади, який здійснює владу безпосередньо і через органи влади [1].

Право громадян на вільне обрання та участь у референдумах, а також інших формах прямої демократії, відображає найвищий ступінь реалізації прав народу як носія суверенітету. Цей конституційний принцип робить чесні та прозорі вибори головним і незамінним способом втілення волі народу. Будь-які спроби порушити виборчі права становлять серйозну загрозу основам конституційного ладу та підривають довіру суспільства до державних органів.

Охорона виборчих прав громадян, зокрема за допомогою інструментів кримінального права та процесу, належить до основних обов’язків держави. Рівень ефективності такого захисту відображає ступінь розвитку демократичних інститутів і правову культуру в суспільстві. Кримінально-правова охорона в цій сфері здійснюється через норми Кримінального кодексу України, зокрема Статтю 157, яка передбачає відповідальність за перешкоджання реалізації виборчих прав і участі в референдумі.

Кримінально-правова охорона суспільних відносин у сфері реалізації виборчих прав громадян здійснюється через систему норм, що містяться у Розділі V Особливої частини Кримінального кодексу України «Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина» [2].

Кримінальний процесуальний кодекс України встановлює єдиний порядок кримінального провадження на всій території України, визначаючи основними завданнями захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, а також охорону прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження. Особлива увага у проведенні розслідувань щодо виборчих прав приділяється забезпеченню швидкого, повного та неупередженого розслідування й судового розгляду. У зв'язку з високою суспільною небезпекою та широким резонансом подібні справи вимагають підвищеної уважності і професійної компетентності з боку слідчих органів і прокуратури [3]. Ці положення спрямовані на забезпечення дотримання конституційного права громадян на вільне волевиявлення, на захист демократичних засад державного ладу та підтримку довіри суспільства до виборчої системи.

В Україні кримінальне законодавство у виборчій сфері включає широкий спектр відповідальності у випадках порушення виборчих прав, що відображає важливість правових гарантій реалізації безпосередньої демократії. Особливістю також є активна роль громадського контролю за виборами, який виконує попереджувальну, викривальну та наглядову функції та значно сприяє стриманню та виявленню правопорушень виборчого процесу. Українська практика передбачає кримінальну відповідальність за фальсифікацію результатів, підкуп виборців, дії, що унеможливають реалізацію виборчого права, що відповідає міжнародним стандартам, однак відрізняється більш широким охопленням окремих видів порушень.

В усіх державах-членах ЄС основні форми безпосередньої демократії закріплені конституційно, однак рівень їх регулювання різниться. Це обумовлено як внутрішньою політичною ситуацією в кожній країні, так і історичними демократичними змінами, що відбулися в Європі після Другої світової війни.

Процедури підготовки та проведення виборів у країнах Європейського Союзу визначаються окремими виборчими законами. У деяких державах кодифікація виборчого законодавства, зокрема на місцевому рівні, є складною або неможливою. Це частіше зустрічається в федеративних країнах, де відповідальність за регулювання виборчих процесів на місцевому рівні покладена на представницькі органи суб'єктів федерації, наприклад, в Австрії та Німеччині.

У Нідерландах, які є яскравим представником розвинутого законодавства в галузі юридичної відповідальності за порушення на виборах у романо-германській правовій сім'ї, передбачена і адміністративна, і кримінальна відповідальність за порушення виборчого процесу. Адміністративна відповідальність застосовується в рамках Закону про вибори, а кримінальна – відповідно до норм Кримінального кодексу. Важливо, що формальною ознакою, яка розмежовує ці види відповідальності, є місце, де закріплено склад правопорушення, а не сама санкція. [4; 5]. У Нідерландах основною формою відповідальності за порушення виборчих норм є накладення штрафів, що відноситься до матеріальних санкцій. Їхній розмір може істотно відрізнятися залежно від характеру та тяжкості правопорушення: від символічних сум у кілька євро за незначні порушення до штрафів, що можуть сягати приблизно 780 000 євро у разі вчинення серйозних виборчих правопорушень.

У Нідерландах відповідальність за порушення виборчих процедур переважно виражається у формі фінансових санкцій. Законодавство передбачає можливість накладення штрафів за більшість видів виборчих правопорушень, хоча в окремих випадках можливе й застосування інших заходів покарання, включно з позбавленням волі. Як свідчить аналіз практики правозастосування, у більшості випадків суди обмежуються саме штрафами, що підтверджує домінування матеріальної відповідальності у цій сфері.

Цікавим буде досвід встановлення кримінальної та адміністративної відповідальності в Іспанії за порушення, пов'язані з організацією та проведенням виборів. Система вибірково

законодавства в Іспанії складна, вона базується на органічних законах, а також змінах, що періодично вносяться до них [6, 7].

Юридична відповідальність за порушення виборчих прав громадян переважно регулюється положеннями органічного законодавства. Основна увага у цьому контексті приділяється діям посадових осіб та представників державних органів, які відповідають за організацію та проведення виборів, оскільки саме їхні порушення можуть суттєво впливати на легітимність виборчого процесу.

В іспанському законодавстві відсутня чітка межа між правопорушеннями та злочинами, оскільки органічні закони містять прямі відсилки до положень кримінального права. Процедури розгляду справ залежать від того, чи кваліфікують дію як злочин або як менш серйозне правопорушення. Водночас покарання за такі порушення часто мають спільні риси. Головним фактором у цьому випадку є джерело, на основі якого здійснюється нормативне регулювання. Крім того, іспанське законодавство передбачає відповідальність за певні порушення виборчого законодавства, наприклад за незаконну передвиборчу агітацію та проведення оголошень про масові заходи, які фактично не відбулися або не планувалися.

В іспанському законодавстві значну увагу приділено запобіганню використанню адміністративного ресурсу в процесі виборів. Забороняється агітація та будь-який примус до участі у виборчій кампанії з боку військових, правоохоронців, поліції, органів місцевого самоврядування, суддів, магістратів, прокурорів та членів виборчих комісій. Загалом, примус до участі у виборах є неприпустимим, але для зазначених категорій осіб передбачена суворіша відповідальність.

Німеччина є важливою країною у німецькій підгрупі романо-германської правової системи. Відповідальність у виборчій сфері в ФРН має свої особливості, що полягають у чіткій диференціації між адміністративною та кримінальною відповідальністю. Розмежування цих видів відповідальності здійснюється як на підставі різних джерел права, так і за формальними процедурами розгляду справ.

Кримінальний кодекс Федеративної Республіки Німеччина містить декілька видів злочинів, пов'язаних із порушеннями у виборчій сфері. До них належать перешкоджання реалізації виборчого права, підробка виборчих результатів і документів, порушення таємниці голосування, застосування насильства для завад у виборчому процесі, а також обман і підкуп виборців. Для визначення підкупу виборця не має значення, чи виконалися обіцянки під час голосування, оскільки ключовим є наявність особистої домовленості між сторонами. Сам факт обіцянки матеріальних благ без конкретних домовленостей не вважається кримінальним правопорушенням.

Цікавим є факт, що виборче законодавство Словаччини не містить положень, які б регламентували принципи або порядок застосування спеціальної юридичної відповідальності за порушення виборчих правил. У національних актах немає чітких норм щодо кримінальної чи адміністративної відповідальності у сфері виборчих відносин. Може скластися враження, що в Словаччині взагалі відсутня відповідальність за порушення виборчих процедур, проте на практиці це не зовсім так.

Відповідальність за виборчі порушення застосовується на підставі загальних норм правопорушень, а не спеціальних положень. Законодавець навмисно утримався від введення окремих адміністративних або кримінальних санкцій у виборчій сфері, тому порушників притягують до відповідальності згідно з чинним кримінальним або адміністративним законодавством. Це стосується, зокрема, таких діянь, як корупція, шахрайство, зловживання службовим становищем тощо.

Відмінною рисою регулювання відповідальності у виборчих справах у Німеччині та Словаччині є чіткий розподіл видів юридичної відповідальності залежно від джерел права. Організатори виборів уповноважені розглядати адміністративні та виборчі (конституційні) спори, тоді як кримінальні справи належать до компетенції судів.

Певні держави романо-германської правової сім'ї можна зарахувати до скандинавської підгрупи, яскравим представником якої є Данія. Законодавство Данії передбачає кілька

складів, пов'язаних із вчиненням злочину під час проведення виборів [8]. Кримінальний кодекс встановлює відповідальність за перешкоджання виборчому процесу та фальсифікацію виборчих результатів. За ці правопорушення передбачено покарання у вигляді позбавлення волі строком до шести років, при цьому інші види санкцій не застосовуються. Крім того, кримінальне законодавство забороняє такі дії, як незаконне голосування, примус до волевиявлення, обман або підкуп виборців під час виборів. За вчинення цих порушень передбачено покарання у вигляді позбавлення волі до двох років.

Згідно з практикою у Данії, скарги виборців щодо ходу виборів розглядає Міністерство соціальних справ, при цьому такі звернення можуть поставити під сумнів результати виборів відповідного рівня в цілому. Історія данського виборчого законодавства свідчить, що з моменту його запровадження не зафіксовано випадків, коли результати виборів були офіційно оголошені недійсними. У випадках серйозних порушень часто призначають повторне голосування на відповідних дільницях, проте в цій країні така практика є винятковою.

КК Франції не передбачає норм, спрямованих на охорону виборчих прав. Однак регулювання кримінальної відповідальності за порушення даної сфери суспільних відносин відбувається за рахунок норм Виборчого кодексу Франції в якому біля 35 статей, присвячених питанням відповідальності [9]. Порушення даних приписів тягне за покарання у вигляді позбавлення волі з виплатою досить значних сум штрафів, а до фізичних осіб може бути застосовано покарання у вигляді позбавлення політичних і цивільних прав. Подібне покарання у вигляді позбавлення виборчого права трапляється і в законодавстві Люксембургу (ст. 139) [10]. При цьому заборона користуватися правом обирати або бути обраним часто тягне за собою заборону займати державну посаду.

Якщо порівняти структуру виборчих законів держав ЄС із структурою виборчого законодавства в Україні, то можна зробити висновок, що у більшості держав Європи в законодавстві не приділяється велика увага регламентації процедурних аспектів, наприклад підготовки голосування, встановлення результатів виборів, здійсненню передвиборної агітації тощо. А українське законодавство, навпаки, є переобтяженим деталізованими нормами. В Європі такі норми, зазвичай, виносяться за межі регулювання закону і відносяться до сфери регулювання різних органів державної влади: в країнах Західної Європи – Уряд і МВС, в країнах Східної Європи – центральних виборчих комісій або органів місцевого самоврядування. Набагато більше уваги в європейському законодавстві приділяється питанням прозорості партійних фінансових фондів та прозорості фінансування виборчих кампаній, захисту інтересів національних меншин тощо [11].

Суб'єктивні виборчі права поділяються на дві категорії: активне, яке передбачає можливість голосувати, та пасивне, що дає змогу висувати свою кандидатуру і бути обраним. У законодавстві держав Європейського Союзу щодо місцевих виборів діють певні критерії для реалізації права голосу, серед яких — обов'язкове проживання в межах відповідної територіальної одиниці (так званий ценз осілості). У деяких країнах також враховується факт сплати місцевих податків, як, наприклад, у Франції. Характерною ознакою виборчих систем окремих європейських держав є те, що участь у місцевих виборах допускається не лише для громадян країни. На відміну від практики низки європейських держав, в Україні право брати участь у місцевих виборах мають лише громадяни України, що постійно проживають на території відповідної громади.

Відповідно до п. 4.2. ст. 1 Додаткового протоколу 2009 р. до Європейської хартії місцевого самоврядування, у законодавстві також повинно бути визнано право інших осіб брати участь так само у випадках, коли Страна згідно зі своїм конституційним порядком так вирішить, або у випадках, коли це відповідає міжнародно-правовим зобов'язанням Страни [12]. Цей міжнародно-правовий документ, ратифікований Україною, має обов'язкову силу. Вважаю, що українська система виборчого законодавства потребує подальшої модернізації, зокрема у сфері місцевих виборів. Одним із способів модернізації законодавства може стати надання права голосу не лише громадянам України, а й іноземним громадянам та особам без громадянства, які постійно проживають у конкретній територіальній громаді. Якщо ці

особи сплачують місцеві податки та збори, інтегровані у життя громади та беруть участь у її соціально-економічних процесах, вони також мають об'єктивний інтерес впливати на вирішення питань, що стосуються інфраструктури, побуту, соціальної сфери та дозвілля.

Виборці мають право здійснити активне виборче право на тій дільниці, де їх внесено до списку виборців. Проте у випадках, коли через хворобу, службове відрядження або інші обставини виборець не може голосувати за місцем реєстрації, застосовують альтернативні методи. У країнах ЄС існують різні способи для реалізації голосу поза основною дільницею, зокрема: в Австрії допускається використання спеціальних відкріпних посвідчень для голосування на окремих виборчих дільницях; у Естонії й Латвії громадяни можуть голосувати в дипломатичних та консульських установах за кордоном; у Бельгії та Греції передбачено можливість надсилання бюлетеня поштою, тоді як у Польщі, Франції та Нідерландах виборець може передати свій голос за довіреністю; у Латвії й Литві виборці мають право голосувати за місцем перебування – удома або в медичних закладах. Крім того, у деяких країнах, як-от Естонія та Польща, діють електронне голосування та інші дистанційні цифрові механізми участі у виборах.

У країнах Європейського Союзу на місцевих виборах діють досить ліберальні умови для висування кандидатів, зокрема дозволяється участь незалежних кандидатів, які не представляють жодну партію. В той же час вимога про внесення виборчого внеску як умови реєстрації кандидатів використовується досить рідко.

Країни ЄС мають розвинені механізми кримінально-правової охорони виборчої системи, де превалюють комплексні профілактичні заходи, ефективний нагляд з боку незалежних органів, а також суворе дотримання принципів законності, рівності та прозорості виборів. У законодавстві ЄС акцент робиться на превентивних механізмах, зокрема спеціальних виборчих комісіях і органах, що здійснюють моніторинг, а також на наданні виборцям якісної інформації для запобігання маніпуляціям. На відміну від України, у ряді країн Євросоюзу кримінальні санкції мають більш збалансований характер, де спільно з кримінальними механізмами активно застосовуються адміністративні санкції.

Аналізуючи документи ОБСЄ, ЄС, Ради Європи та законодавство країн-членів ЄС, можна відзначити, що сьогодні особливу увагу приділяють створенню умов для повного впровадження принципу рівності громадян перед законом. Зокрема, наголос робиться на ліквідації фактичних нерівностей у політичній участі між чоловіками та жінками, а також представниками різних етнічних, релігійних і мовних груп.

Загальносвітова статистика рівня представництва жінок у загальнодержавних та місцевих виборчих органах свідчить про домінування у складі цих органів представників чоловічої статі. Але у скандинавських країнах, зокрема у Швеції, Норвегії, Фінляндії, Данії рівень представництва жінок в органах місцевого самоврядування наближається до рівного представництва. Приклад скандинавських країн є винятком для більшості країн ЄС, хоча їх політика сьогодні направлена на забезпечення балансу представництва обох статей в органах державної влади та місцевого самоврядування [13].

У 1997 році Португалія внесла зміни до своєї Конституції, акцентувавши на необхідності забезпечення рівного та активного залучення як чоловіків, так і жінок до політичного процесу як ключового чинника зміцнення демократичних засад. Нормативні положення визначають обов'язок держави гарантувати рівні політичні можливості та усувати будь-які прояви гендерної дискримінації у сфері державного управління та політичної діяльності. У 1999 році в країні було створено спеціальне Міністерство, відповідальне за питання гендерної рівності. Подібні інституційні механізми запроваджувалися й іншими європейськими державами. Так, у Греції у 1988 році при Міністерстві внутрішніх справ почав діяти Головний секретаріат з питань рівності, а у Фінляндії впродовж 1981–1987 років функціонував Рада з питань забезпечення рівних прав жінок і чоловіків, у межах якої було засновано інститут Омбудсмана з питань рівності.

Висновки. Отже, посягання на виборчі права становлять суттєву небезпеку для функціонування демократичної системи, особливо у період виборчих кампаній. Такі дії слід

розглядати не лише як порушення виборчих норм, а як комплексні загрози демократичному ладу, що нерідко супроводжуються іншими кримінальними проявами – зокрема підкупом виборців, протиправним фінансуванням політичної діяльності чи вчиненням хуліганських дій.

В умовах глобалізації зростає кількість правопорушень транснаціонального характеру у виборчій сфері, що значно ускладнює їхнє виявлення та розслідування й потребує активної міжнародної взаємодії між компетентними органами різних держав. Крім того, широке застосування цифрових технологій у виборчому процесі породжує нові виклики для правоохоронної системи, зумовлюючи необхідність спільних підходів до попередження та розкриття таких злочинів. У певних ситуаціях втручання у виборчий процес в Україні набуває ознак кримінальних правопорушень, що створюють загрозу національній безпеці, зокрема коли вони спрямовані на зміну конституційного устрою або порушення територіальної цілісності держави. Прикладами таких дій є незаконні референдуми та виборчі процеси, організовані на тимчасово окупованих територіях.

Статистичні дані свідчать про недостатній рівень протидії таким злочинам у виборчій сфері: багато справ залишаються нерозслідуваними або закритими без передачі до суду, що відображає проблеми у правозастосуванні і потребує реформування методик розслідування. Такі правопорушення мають латентний характер, що підтверджується істотною невідповідністю між кількістю виявлених фактів порушень та реально відкритих кримінальних проваджень. Значна частина випадків не доходить до стадії судового розгляду, що вказує на недостатню ефективність реагування з боку правоохоронних органів та брак належної уваги до цієї проблематики. Особливості розслідування транснаціональних виборчих злочинів вимагають спрощення механізмів міжнародної взаємодії. Це посилить ефективність боротьби з правопорушеннями і покращить захист виборчих прав громадян. Актуальним залишається науковий аналіз кримінальних правопорушень у цій сфері, а створення методичних рекомендацій для працівників правоохоронних органів допоможе підвищити ефективність виявлення та запобігання правопорушенням.

Порівняльне дослідження виборчого законодавства України та країн ЄС на регіональному рівні виявило, що вітчизняне законодавство містить значно більше деталізованих положень у порівнянні з законодавством Євросоюзу. Для гармонізації норм України з міжнародними стандартами, встановленими ЄС, пропонується: забезпечити право участі у місцевих виборах для іноземних громадян або осіб без громадянства, які постійно мешкають у відповідній територіальній громаді та систематично сплачують місцеві податки, мають спільні інтереси у сфері побуту, інфраструктури, комунікації та відпочинку; впровадити електронне голосування; скасувати вимогу внесення грошової застави на місцевих виборах; впровадити індивідуальні або партійні гендерні квоти за прикладом французької практики.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
4. Act of 28 September 1989 containing new provisions governing the franchise and elections (Elections Act)». URL: https://hrlibrary.umn.edu/research/Netherlands/Netherlands_Elections%20Act_1989am2009.pdf.
5. Downes D. *Vision of Penal Control in the Netherlands. Crime, Punishment, and Politics in Comparative Perspective*. Chicago: University of Chicago Press. 2007. P. 93-125.

6. LeyOrgánica 5/1985, de 19 de junio, del Régimen Electoral General. URL: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1985-11672>.
7. LeyOrgánica 2/2011, de 28 de enero, por la que se modifica la LeyOrgánica 5/1985, de 19 de junio, del Régimen Electoral General. URL: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2011-1639>.
8. ActNo. 24 from 16 May 2000 Concerning Parliamentary Elections to the Althing. URL: https://europam.eu/data/mechanisms/PF/PF%20Laws/Iceland/Iceland_Parliamentary%20Elections_2000.pdf.
9. Code electoral. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=7473C1FFE413A5D7CBE862786A5575C7.tplgfr30s_3?idSectionTA=LEGISCTA000006148461&cidTexte=LEGITEXT000006070239&dateTexte=20200106.
10. Code penal. URL: <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/code/penal/20190616>.
11. Вибори в Європейському Союзі. За ред. Ковриженка Д.С., Лабораторія законодавчих ініціатив. К.: ФАДА, ЛТД. 2006. 156 с.
12. Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування : від 16.11.2009// База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b49
13. WOMEN IN NATIONAL PARLIAMENTS AS AT 27 FEBRUARY 2006. <https://www.mbl.is/media/87/387.pdf>

